

Tízpontos ajánlás

Válsághelyzetekre felkészülten alkalmazható, szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések

A COVID-19 járvány tanulságai

Bevezetés

A Covid-19 börtönökben való terjedésének meggátolására sok ország két megoldáshoz folyamodott: a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések¹ szélesebb körű alkalmazása, valamint a korai szabadítás vagy a veszélyhelyzetre tekintettel alkalmazott szabadságra bocsátás a börtönnéesség csökkentése érdekében. Ezek az intézkedések a járványnak a börtönökre világszerte gyakorolt, széleskörűen dokumentált hatására válaszul – így különösen a járványkitörésnek a fogvatartottakra és a börtönökben dolgozó személyekre jelentett fokozott kockázatára tekintettel – születtek. Ennek következtében a közösségi felügyeleti intézkedések alkalmazásában bekövetkezett gyors ütemű növekedés jelentősen megnövelte a pártfogó felügyeletet ellátó szervek munkaterhét², mind az ügyszámot, mind pedig az ügyek bonyolultságát tekintve.

Ugyanakkor a pártfogó felügyeletet ellátó szervek szintén reagáltak a közösségen belüli megszorító intézkedésekre, amelyek változtatásokat követeltek meg a munkamódszerek terén, továbbá nehezítették a felügyelet ellátását és az előírt feltételek teljesítését; ilyenek voltak például az utazásra, a személyes találkozókra, a csoportos foglalkozásokra, a közszolgáltatást nyújtó partnerek működésére és a közszolgáltatásokra vonatkozó korlátozások. Mindezek ellenére a COVID-19 hatásai és a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések alkalmazására, végrehajtására és lebonyolítására vonatkozó válaszintézkedések – ideértve a pártfogó felügyeletet

ellátó szervek által a felügyelt, illetve támogatott személyek járvány alatt szerzett tapasztalatait is – csak korlátozott figyelmet kaptak, különösen globális viszonylatban.³

Ennek a tízpontos ajánlásnak a célja, hogy a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések kivitelezésében részt vevő, pártfogó felügyeletet ellátó szervek, gyakorló szakemberek és más szolgáltatók számára egy olyan, tapasztalatokon alapuló útmutatóul szolgáljon, amely iránymutatást és eszközöket kínál a jelenlegi és bármely jövőbeli válsághelyzetre való felkészüléshez és a megfelelő válaszingtezkedések meghozatalához.⁴ A szabadságvesztés alternatívájaként alkalmazható intézkedéseknek a COVID-19 járvány időtartama alatt (2020 és 2021) történi végrehajtása során felmerülő hiányosságokat feltáró kutatás alapján⁵, ez az ajánlás olyan megfelelően reagáló és adaptív pártfogó felügyeleti rendszerek alkalmazását javasolja, amelyek a közösség és a pártfogó felügyelet alatt álló személyek érdekeinek egyaránt megfelelnek⁶, legyen szó tárgyalás előtt állókról, közösségi alapú büntetésüket töltő személyekről vagy a börtönből való szabadulást követő időszakól. Ezen ajánlás célja, hogy a közösségi felügyeletnek és a szabaduláshoz kapcsolódó támogatásnak a válsághelyzetekben szükséges kiigazítása az emberi jogokkal összhangban álló és arányos legyen, valamint ne legyen diszkriminatív.

Tanulságok

A pártfogó felügyeletet ellátó szervek és a büntetőeljárás egyéb szereplőinek a COVID-19 járvány időszaka alatt szerzett tapasztalataiból olyan értékes tanulságok vonhatók le, amelyek az egyes rendszereknek segíthetnek abban, hogy jobban fel tudjanak készülni a válsághelyzetekre, és azokhoz jobban tudjanak alkalmazkodni. Ezek közé tartoznak:

- Amikor hirtelen olyan válsághelyzettel szembesülnek, amely a működés megváltoztatását igényli, a munkamódszerek kiigazításának a kezdeti szakasza jelenti a legnagyobb kihívást, tehát fontos a **felkészültség és a tervezés**. Ilyen például a kiszabott büntetések elhalasztását vagy végrehajtási módjának megváltoztatását lehetővé tevő, és ezáltal rugalmasságot biztosító jogszabályi háttér;
- Kulcsfontosságú az **átlátható és gyors kommunikáció**, akár, amikor a személyzetet kell tájékoztatni a működés, illetve a feladatok módosulásairól, vagy az ügyfeleket, illetve a szabadságelvonással nem járó szankciók alkalmazásába bevont más személyeket a szolgáltatások és az előírt követelmények (mint például a pártfogó felügyeletet ellátó szerveknek való beszámolási kötelezettség) megváltozásáról;
- A **technológia** olyan értékes eszköz, amely segíti a szolgáltatásnyújtás rugalmasságát és a kommunikációt, azonban a távollévők számára nyújtott szolgáltatások bizonyos szempontból akadályozhatják a pártfogó felügyelői munkát és nem tudják minden esetben helyettesíteni a személyesen nyújtott szolgáltatásokat. Ez különösen akkor igaz, amikor a kezdeti értékelésről és személyre szabott pszicho-szociális támogatásról van szó, továbbá jelentős problémákat vet fel a magánélet védelméhez fűződő jogokkal és az eljárási jogokkal kapcsolatban;
- A szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések tekintetében az **együttműködésen alapuló és ágazatokon átívelő megközelítések**⁷ fontossága a rendkívüli-, illetve válsághelyzetekben még hangsúlyosabbá válik, ideértve a különböző erős partnerségi kapcsolatokat, többek között a civil szervezetekkel (NGO-kkal), közszolgáltatást nyújtó szervezetekkel fennálló, valamint az állami szervek közötti partnerségeket is.
- Válsághelyzetekben a büntető igazságszolgáltatási rendszereken belül **már fennálló hiányosságok és problémák** – így például a börtönök túltelítettsége, a személyzethiány,

az elégtelen egészségügyi szolgáltatások és adatgyűjtés – csak tovább súlyosbodnak. A válság által előidézett kockázatok, változások és bizonytalanság szintén megváltoztathatja vagy fokozhatja az egyéni szükségleteket és kihívásokat. Ez tovább növelheti bizonyos egyének vagy csoportok sérülékenységét, így például a rosszabb társadalmi-gazdasági helyzetben lévők, az egészségügyi, például mentális egészségügyi problémákkal küzdők, vagy a társadalmi és/vagy politikai önazonosságuk interszekcionalitására tekintettel többszörös diszkriminációnak kitett⁸ személyek helyzetét;

- A közösségi alapú büntetésüket töltő személyek vagy azok, akikkel szemben szabadságelvonással nem járó intézkedéseket alkalmaznak, általában **komplex támogatási szükségletekkel rendelkeznek**, például a fizikai és mentális egészséghez kapcsolódó-, a rehabilitációs- vagy a reintegrációs támogatás. Emellett válsághelyzetekben különös nehézségekkel szembesülnek a szakszolgáltatásokhoz való hozzáférés terén amiatt, hogy valamennyi szolgáltatás esetében visszaesés következik be, a veszélyhelyzettel összefüggésben pedig a források és kapacitások újraelosztása válhat szükségessé;
- A pártfogói rendszerek igen különbözőek az egyes országokban, akár léptéküket, feladatkörüket vagy kultúrájukat tekintve. Ami az egyik ország büntető igazságszolgáltatási rendszerében működik és alkalmazható, az nem biztos, hogy közvetlenül alkalmazható egy másik országban. A szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések végrehajtásával kapcsolatos **rugalmasság és ellenállóképesség** fokozása érdekében meghatározhatók bizonyos univerzális elemek, és az azok végrehajtásáért felelős személyeknek lépéseket kell tenniük, hogy a válsághelyzetekre jobban felkészüljenek, a válság elmúltával pedig képesek legyenek a rendes gyakorlathoz szükségtelen késedelem nélkül visszatérni.

A büntetőszankciókat előíró rendelkezéseknek mindenkor a vonatkozó emberi jogi standardokon –, mint például a szabadságelvonással nem járó intézkedésekre vonatkozó ENSZ minimumszabályok (tokiói szabályok),⁹ a fogvatartottakkal való bánásmódról szóló felülvizsgált ENSZ minimumszabályok (az ún. Nelson Mandela szabályok),¹⁰ a női fogvatartottakra és a női bűnelkövetőkkel szemben alkalmazott, szabadságelvonással nem járó intézkedésekre vonatkozó ENSZ minimumszabályok (bangkoki szabályok),¹¹ a fiatakorúakra vonatkozó igazságszolgáltatásra vonatkozó ENSZ minimumszabályok (pekingi szabályok)¹² és a szabadságuktól megfosztott fiatakorúak védelmére vonatkozó ENSZ szabályok (havannai szabályok)¹³,– valamint egyéb regionális nemzetközi jogi dokumentumokon¹⁴ kell alapulniuk. A szükséges reformokat, valamint a pártfogó felügyeletet ellátó szervek és más szervezetek által – a szabadságelvonással nem járó szankcióknak és más alapvető szolgáltatásoknak a válság alatt is folyamatos biztosítása érdekében – hozott legfontosabb intézkedéseket a vonatkozó alapelvek, mint például az arányosság elve,¹⁵ az egyénre szabott bánásmód elve, a diszkrimináció tilalma és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elvének figyelembe vételével kell meghatározni.

A válsághelyzetekre való jobb reagálás érdekében rendszerszintű reformra van szükség

A szabadulásra készülő fogvatartottak pártfogó felügyeletének, illetve a részükre nyújtott szolgáltatásoknak (a szabadulást megelőző támogatások) további reformjára van szükség ahhoz, hogy a szabadságelvonással nem járó szankcióknak és intézkedéseknek akár kedvezőtlen események, így a jelenleg is zajló COVID-19 járvány közepette történő alkalmazása terén nagyobb felkészültség és alkalmazkodóképesség legyen elérhető. Figyelemmel arra, hogy a válságok felerősítik a büntető-igazságszolgáltatási rendszerek meglévő hibáit, ha a hiányosságokat kezelik,

erős partnerségi kapcsolatok, valamint a működésre vonatkozó egységes eljárások vannak érvényben, továbbá a szakszemélyzet rendelkezik mindazon szükséges eszközökkel és képességekkel, amelyek egy válság esetén alkalmazkodást és gyors intézkedést tesznek lehetővé, az a következőket segíti elő:

- Az emberi jogok magasabb szintű védelme mindenki számára, ideértve azokat a személyeket is, akik kisebbségekhez tartoznak, különleges tulajdonságokkal rendelkeznek vagy olyan helyzetben vannak, amely sérülékenységet okozhat vagy számukra nagyobb támogatást tesz szükségessé;
- Egyenlő hozzáférés az igazságszolgáltatáshoz mindazok számára, aki a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülnek;
- Törvényen alapuló és az elkövetett bűncselekmény súlyosságához és természetéhez igazodó büntetékiszabási gyakorlatok a szankciók és intézkedések meghatározása és végrehajtása során (lásd a fenti 10. lábjegyzetet);
- Az egyes szervek közötti közös megközelítési módok alkalmazása és a pártfogó felügyeleti munkába bevont szolgáltatókkal való, illetve a köztük zajló kommunikáció javítása;
- Ritkábban fordul elő a büntető-igazságszolgáltatási rendszer megzavarása és csökken a rendszerre helyezett nyomás, ha javul az azon személyek számára nyújtott szolgáltatások hatékonysága és folyamatosága, akikkel szemben közösségi alapú szankciókat vagy intézkedéseket alkalmaznak;
- A pártfogó felügyeletet ellátó szervek működésével kapcsolatos kockázatok és működési hibák csökkenése (amelyek kihatással lehetnek a szolgáltatásnyújtás folyamatoságára, a személyzet és a pártfogoltak mentális egészségére, valamint a bűnismétlésre);

Végsősoron a jobb felkészültség és magasabb fokú rugalmasság lehetővé teszi, hogy a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések folyamatosan alkalmazhatók legyenek és azokat hatékonyan végre is lehessen hajtani – még akkor is, ha hirtelen alakul ki válsághelyzet és merül fel a működés kiigazításának szükségessége – amely ezáltal hozzájárul a pártfogoltak folyamatban lévő rehabilitációjához, valamint a biztonságos és egészséges társadalmak kialakításához (amely a szabadságvesztés és pártfogó felügyelet végső célja is egyben).

A válsághelyzetekre felkészülten alkalmazható, szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedésekre vonatkozó tizpontos ajánlás

A szabadságelvonással nem járó szankcióknak és intézkedéseknek a válsághelyzetekben alkalmazkodóképes, hatékony és diszkriminációmentes módon történő alkalmazására és végrehajtására vonatkozó alábbi ajánlások úgy kerültek kidolgozásra, hogy azokat nemzetközileg és ismételt esetben is alkalmazni lehessen. Miközben az alábbi pontok nagyjából a (kiszabott büntetés részét képező) szabadságelvonással nem járó szankcióknak a COVID-19 járvány alatt történő alkalmazására, elrendelésére és az azokkal kapcsolatos tapasztalatokra vonatkozó kutatások alapján kerültek kidolgozásra, a pontok legtöbbje a büntetőeljárás valamennyi szakaszára vonatkozik, ideértve többek között a tárgyalást megelőző intézkedéseket és a szabadadulást követő támogatást és felügyeletet is. Emellett sok ajánlás "jó gyakorlatot" fogalmaz meg a pártfogó felügyeletet ellátó szervezetek a "rendes" időszakokban és válsághelyzetekben történő létrehozásával és megerősítésével kapcsolatban.

1. A szabadságvesztés szűkebb körben való alkalmazását lehetővé tevő jogszabályi háttér biztosítása

A kormánynak nemzeti stratégiát kell elfogadnia a pártfogó felügyeletet ellátó szervek vezetőivel¹⁶ és más szereplőkkel, így például az igazságszolgáltatási szervekkel, a felsőoktatással és a civil társadalommal együttműködésben annak érdekében, hogy a börtönnépesség létszáma tartósan csökkenjen. Ennek olyan jogi reformot is magában kell foglalnia, amely lehetővé teszi a szabadságvesztés szűkebb körben való alkalmazását és konstruktív, szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések kialakítását és végrehajtását, nemcsak a válsághelyzetekben.

A válsághelyzetek a börtönnépesség létszámának csökkentése érdekében veszélyhelyzeti intézkedéseket is szükségessé tehetnek, amelyeket célszerű előre megtervezni. A korai és feltételes szabadításra vonatkozó, szükség esetén kiigazítható és kiterjeszhető olyan jogi szabályozást kell megalkotni, vagy a meglévő szabályozást úgy kell módosítani, hogy az rugalmasan határozza meg a szabadítás feltételeit és körülményeit. Ha a meglévő jogi szabályozás veszélyhelyzet esetén már rendelkezésre áll, annak nagy előnye, hogy az a "válságmentes" időszakban való átgondolt tervezés eredménye. A válsághelyzeteken kívüli időszakokban történő jogszabályalkotás például lehetővé teszi a konzultációt más releváns szereplőkkel, amely segíti a méltányosságot, a hatékonyságot és az eljárási garanciák érvényesülését. Ha a szabályozás már készen áll, az azt is jelenti, hogy azt nagyobb valószínűséggel ismeri és abban jobban bíznak a bírók, a feltételes szabadításra bocsátásról döntő személyek és más releváns hatóságok, mivel azokat már a válsághelyzeten kívül is alkalmazták, így az ilyen jellegű jogi szabályozást valószínűleg hatékonyabban tudják alkalmazni a válság időszakában is. Ezt lehetett látni például Olaszországban, ahol a bírók a már meglévő szabadságra bocsátási mechanizmusokat és a szabadságvesztés már meglévő alternatíváit alkalmazták annak érdekében, hogy kiegészítsék a korlátozott körben alkalmazható veszélyhelyzeti intézkedéseket, egyfajta "veszélyhelyzeti megközelítést alkalmazva" annak érdekében, hogy a COVID-19 járvány alatt a börtönből való szabadítást elősegítsék.

A meglévő mechanizmusok esetén továbbá nem szükséges a kegyelem, közkegyelem alkalmazása vagy a veszélyhelyzeti jogszabályalkotás, amely gyakran nagyon rövid idő alatt (akár egy nap alatt) kerül megalkotásra, kevesebb körültekintés, vita és ellenőrzés mellett. A bírók és más szereplők éppen ezért esetleg kevésbé bíznak, vagy hajlandók alkalmazni ezeket az intézkedéseket, továbbá

azok alkalmazása során a kidolgozás és elfogadás gyorsaságából adódóan gyakorlati vagy logisztikai akadályok merülhetnek fel, amely ezáltal csökkenti hatásukat, illetve hatékonyságukat.

2. Több erőfeszítést kell szentelni a szabadságelvonással nem járó intézkedéseknek a szabadságvesztés valódi alternatíváinak biztosítása érdekében

A kormányoknak ajánlott, hogy szenteljenek több figyelmet a pártfogó felügyelői rendszereknek annak érdekében, hogy azok időszerűen, rugalmasan és hatékonyan tudjanak reagálni a válság kialakulására, ideértve a megnövekedett ügyszám kezelését is. A pártfogó felügyelői rendszereknek több politikai figyelmet és forrásokat szentelve úgy kell azokat kialakítani, vagy -- ahol már léteznek -- úgy kell megerősíteni, hogy azok a célnak megfelelően működjenek és hatékonyan támogassák a rehabilitációt. Ez magában foglalhatja a pártfogó felügyelők számának növelését, hogy válsághelyzetben nagyobb alkalmazkodást tegyen lehetővé, biztosítsa a hatékony szolgáltatások folytonosságát és azt, hogy a megnövekedett vagy eltolódó munkateher (mert például a szabadságelvonással nem járó szankciók a bűncselekmények nagyobb körében lehetnek alkalmazhatók) ne csökkentse a felügyelet és a támogatás terjedelmét és minőségét.

Ha egy pártfogolt számára a rehabilitációt segítő szolgáltatás ingyenesen nem elérhető, a költségvetésben külön forrást kell elkülöníteni magánszektorbeli szolgáltatók által nyújtott szolgáltatásokra vagy olyan civilszervezetek pénzügyi támogatására, amelyek rehabilitációt segítő szolgáltatásokat nyújtanak. E körbe tartozik például a szakképzés, a munkakörhöz kapcsolódó készségek fejlesztése, a szerfüggőségek kezelése, átmeneti szálláshely nyújtása, illetve lakhatás támogatása. További pénzügyi forrásokat kell elkülöníteni az ügyfelek válsággal összefüggő szükségleteire, mint például az élelmiszerellátás, gyógyszerek és oltóanyag biztosítása.

A megnövelt személyzeti és intézményi források segíthetnek továbbá abban, hogy az egyéneket jobban felkészítsék a szabadulásra az egyéni gondozási terv végrehajtása és a társadalmi visszailleszkedésük támogatása révén, ideértve a családi kötelek fenntartását, illetve újbóli kialakítását.

3. Az emberi jogok védelmét és a pártfogó felügyelői szolgáltatások folytonosságát biztosító veszélyhelyzeti terv kidolgozása

A pártfogó felügyelői szolgálatoknak veszélyhelyzeti tervet kell kidolgozniuk, amely olyan iránymutatásokat és eljárásokat tartalmaz, amelyek veszélyhelyzetben gyorsan végrehajthatók, így például, ha a közegészség védelme érdekében sürgős intézkedésekre van szükség. A veszélyhelyzeti tervben gondoskodni kell a pártfogolt személyek jogainak védelméről, ideértve azokat is, akik a válsághelyzet időszaka alatt szabadulnak és kerülnek a pártfogó felügyelői szolgálatokkal kapcsolatba, valamint a tervnek lehetővé kell tennie a pártfogó felügyelői szolgálatok számára, hogy a lehető legteljesebb mértékben tudják folytatni tevékenységüket. A veszélyhelyzeti tervnek egy átfogó kockázatértékelésen és forgatókönyv-terven kell alapulnia, hogy megfelelően reagáljon a különböző válságok meghatározott követelményeire, a rendszer rendeltetésére és alapvető feladataira, valamint mind a szolgálatok, mind a népesség kapacitásaira és sérülékenységeire.¹⁷

A pártfogó felügyeletet irányítókon túl a terv kidolgozásába be kell vonni a börtönök vezetőségét, a frontvonalban dolgozó személyzetet, a büntető-igazságszolgáltatás szakpolitikai döntéshozóit, az igazságszolgáltatás tagjait és a tágabb igazságügyben dolgozókat, a civil társadalom képviselőit, valamint az egészségügyi és közegészségügyi szakembereket. A börtönben tartózkodó, illetve pártfogolt személyeket szintén meg kell hívni, hogy részt vegyenek az eljárásban. Ez biztosítja azt, hogy a terv a lehető legnagyobb mértékben feleljen meg a szükségleteknek és forrásoknak,

valamint járulhasson hozzá az e szereplők közötti fokozott együttműködéshez, amely minden terv végrehajtásához különösen fontos. Így például az állami és nem állami szereplőket is magában foglaló, kenyai Igazságügyi Igazgatásáért Felelős Nemzeti Tanács (National Council on the Administration of Justice – NCAJ) szerepét központi jelentőségűnek ismerték el abban, ahogyan az igazságügyi szektor a járványra proaktív és összehangolt módon reagált, és amelynek révén az országban a börtönnépeség 25%-kal csökkent.¹⁸

A veszélyhelyzeti tervekben gondoskodni kell arról, hogy a megfelelő működési eszközök és egységes eljárások álljanak rendelkezésre és legyenek válsághelyzetben alkalmazhatók. Idetartoznak a kommunikációs tervek (l. az 5. pontot), az elkülönített pénzügyi források, a személyzet és eszközök mozgósítása és elosztása (így például számítógépek, okostelefonok, amely a személyzet számára lehetővé teszi hogy távolról is dolgozzanak, valamint a börtönben tartózkodó személyek, illetve pártfogoltak számára, hogy családjukkal jogi képviselőjükkel kapcsolatot tartsanak, továbbá elégséges mennyiségű elektronikai megfigyelő eszköz, a válság időszakában megnövekedett igényekhez igazodóan). A terveknek rendelkezniük kell a parancsnoki láncról és a döntéshozatali felelősségi körökről, ideértve például azt, hogy a területi vezetők és a frontvonalba tartozó személyzet tagjai a helyzet helyi alakulásától függően a hatáskörükbe tartozó ügyekben döntést hozhassanak. A pártfogó felügyeletet ellátó szervekre vonatkozó veszélyhelyzeti terveket integrálni kell a börtönök és a szélesebb büntető igazságszolgáltatási rendszer hasonló terveivel annak érdekében, hogy elkerülhetők legyenek az eltérések és a válsághelyzet felmerülésekor a rendszer egy meghatározott részére gyakorolt indokolatlan nyomás.

4. Partnerségek létrehozása és megerősítése a megfelelő és rugalmas, szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések kialakítása érdekében

A büntető-igazságszolgáltatás által érintett személyek változatos és gyakran összetett szükségletei együttműködésre alapozott (kollaboratív) megközelítést igényelnek.^{Error! Bookmark not defined.} A rehabilitációs, reintegrációs és ellenőrzési tevékenységek irányítását a kormányzati- és közszolgáltatók széles körével létesített, erős partnerségekkel célszerű elősegíteni, ideértve az önkénteseket és az interdiszciplináris munkacsoportok kialakítását is. Ez elősegíti a folytonosságot, a rugalmasságot és az alkalmazkodóképességet, valamint lehetővé teszi a pártfogó felügyelői szolgálatok és más érintett szervek számára, hogy jobban figyelembe tudják venni valamennyi olyan személy jogait és szükségleteit, akikkel szemben szabadságelvonással nem járó szankciókat vagy a büntetőeljárás tárgyalást megelőző szakaszában intézkedéseket alkalmaznak.

Amikor válsághelyzet merül fel és a működés és a szolgáltatásnyújtás kiigazítása válik szükségessé, kívánatos, hogy a pártfogó felügyelői szolgálatok a partnerekkel közösen törekedjenek a felügyeletük alá tartozó személyek számára változatos és rugalmas módokat felkínálni ahhoz, hogy a kiszabott büntetés célja továbbra is megfelelően, kellő időn belül eljárva, valamint az egyéni szükségletekkel, kockázatokkal és más, az áldozattal összefüggésben azonosított szempontokkal összhangban érvényesülhessen. A közmunka végrehajtásakor előnyben kellene részesíteni a változó munkahelyszínt, így többek között a szabadtéren történő munkavégzés lehetőségének biztosítását, ahogyan az például Grúziában és Hollandiában történt, ahol a pártfogó felügyelői szolgálatok a nagyobb kormányzati szervekkel és civil szervezetekkel létesített partnerségekre koncentráltak annak érdekében, hogy elegendő számban biztosítani tudják a munkahelyeket még válsághelyzetben is, amikor a távolságtartás és más változtatások válnak szükségessé. Kirgizisztánban a COVID-19-re adott válaszingtézkedések részeként a pártfogoltak számára a járvány időszaka alatt is lehetőséget biztosítottak a folyamatos és megfelelő munkavégzésre.

A már meglévő jogi szabályozásba épített rugalmasság révén (lásd a fenti 1. pontot) lehetőséget kell biztosítani a kiszabott büntetések megváltoztatására, valamint az egyes programok és közmunka végzésére szolgáló munkahelyek közötti váltásokra. Előnyben kell részesíteni a foglalkoztatással kapcsolatos segítségnyújtást és az ügyfelek felelős helyzetbe hozását, tekintettel arra, hogy az anyagi helyzet instabilitása alapvetően járul hozzá a bűnismétléshez. A távközlési- és távolsági részvételt szolgáló (online) eszközök szintén értelmes munkalehetőséget kínálnak és lehetővé teszik a kiszabott büntetés céljának rugalmas módon történő elérését is, miközben az ügyfelek értékes digitális kompetenciáit is fejlesztik.

A pártfogó felügyelői szolgálatoknak, egyéb érintett szervezeteknek és szolgáltatásnyújtóknak közösen kell dolgozniuk annak biztosítása érdekében, hogy az ügyfelek ne kerüljenek veszélyeztetett helyzetbe, hogy konzultáljanak velük, valamint egyértelműen tájékoztassák őket a rájuk kiszabott büntetés feltételeinek a válsághelyzetből adódóan bekövetkező bármilyen változásáról.

5. Jó kommunikációs csatornák kialakítása és fenntartása, valamint az információk időben történő és megfelelő megosztása a pártfogottakkal, családjukkal és a nyilvánossággal

A pártfogó felügyelői (és a büntetésvégrehajtási) szolgálatoknak gondoskodniuk kell a megfelelő kommunikációról valamennyi érintett személlyel, a büntető-igazságszolgáltatás szerveivel, valamint a pártfogottakkal való kapcsolattartásba és gondozásába bevont szolgáltatókkal. Szintén szükséges a családtagokkal és a nyilvánossággal való kommunikáció. Amellett, hogy ennek egy bevett vezetői gyakorlatnak kellene lennie, a különböző formában zajló (így például online, szöveges üzenetváltás vagy forródrót létrehozása útján és több nyelven is elérhető) átlátható kommunikáció különösen fontos válsághelyzetekben, amikor bizonytalanság uralkodik és a helyzet gyorsan változhat. Ennek középpontjában a pártfogottakkal és a szabaduláshoz időben közel álló szabadságvesztésben lévőkkel való jó kommunikációnak kell állnia, amelynek ki kell terjednie többek között bármilyen eljárási változásra, az elérhetővé váló szolgáltatásokra és a közösségen belüli minden olyan intézkedésre, amelyet figyelemmel kell kísérniük (így például lakhelyelhagyási tilalmak vagy más szükséges közegészségügyi intézkedések).

Az ügyfelekkel való egységes és rendszeres információmegosztás hozzájárul a bizalom kiépítéséhez, amely különösen fontos a válsághelyzetekben és veszélyhelyzetekben, amikor a rendszernek további nyomással kell szembenéznie, valamint változások lehetnek a szakpolitikában és a gyakorlatban, amely bizonytalanságot okozhat. Különös rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy az üzeneteket érthető formában közöljék azokkal a személyekkel is, akik korlátozott írni-olvasni tudással rendelkeznek, nyelvi akadályokkal küzdenek, fogyatékkal élnek vagy más olyan szükségleteik vannak, amelyek speciális kommunikációs módot tesznek szükségessé.

Az érintett minisztériumoknak (mint például az igazságügyi minisztériumnak) szintén erőfeszítéseket kell tennie, hogy a büntetés kiszabására vonatkozó törvények, valamint a börtönnépesség csökkentését célzó szakpolitikák és intézkedések változásairól tájékoztassák a nyilvánosságot. Ennek ki kell terjednie arra, hogy miért vezetnek be az egyes változásokat, valamint a szabadságelvonással nem járó büntetések előnyeire, és azokra a feltételekre, amelyek esetén valakit szabadon engednek. Ez a nyilvánosságnak a büntető-igazságszolgáltatási rendszerekbe vetett bizalmát is növeli.

6. A rendelkezésre álló információk és kommunikációs technológiák használata a pártfogó felügyelői szolgálatok működésének folyamatossága és alkalmazkodóképességének növelése érdekében

A szabadságelvonással nem járó szankciók, intézkedések, értékelések és más közösségi alapú tevékenységek végzésébe bevont személyzet tagjai számára lehetővé kell tenni a különböző technológiai és távközlési eszközök használatát annak érdekében, hogy kapcsolatot tartsanak az ügyfelekkel és biztosítani tudják szolgáltatásaik folytonosságát a válság és a személyes találkozásokra vonatkozó tilalom időszaka alatt. Hasonlóképpen az ügyfeleket is biztatni kell a büntetésben előírt feltételeknek való megfelelés és a szolgáltatások elérése érdekében szükséges technológiai eszközök használatára, akár a készségintű képzések vagy a szükséges források biztosítása révén. Idetartozhat többek között a mobiltelefonokhoz, számítógépekhez vagy az internethez való hozzáférés megkönnyítése, mint ahogy például Grúziában volt látható, ahol a pártfogó felügyelői helyiségeket a szabadságvesztésüket töltő személyek családtagjainak rendelkezésére bocsátották, hogy a járványhelyzetre tekintettel bevezetett látogatási korlátozások alatt onnan videóhívásokat bonyolíthassanak.

Bár a technológiai eszközök nem tudják azokat az emberi kapcsolatokat helyettesíteni, amelyek a hatékony és egyénre szabott értékeléshez és gondozási tevékenységhez szükségesek, így különösen a pártfogó felügyeleti munka kezdetekor és a fokozottabb szükségletekkel rendelkező, illetve a kockázati tényezőknél fokozottabban kitett ügyfelek esetében, és bár a büntető igazságszolgáltatás terén a technológia alkalmazására bizonyos korlátozások vonatkoznak, az mégis hozzájárulhat ahhoz, hogy a közösségi büntetéseket töltő személyek, vagy azok, akik a börtönből való szabadulás előtt állnak, rugalmas és egyéni módon tudjanak részt venni a programokon, tudják a szolgáltatásokat igénybe venni, valamint fenn tudják tartani a szükséges kapcsolatokat.

A nagyobb rugalmasság hozzájárulhat az ügyfelekre nézve kedvezőbb eredmények eléréséhez, mind azáltal, hogy könnyebb a büntetés feltételeinek megfelelni, mind pedig azáltal, hogy szélesíti a rehabilitációt és a társadalmi integrációt elősegítő intézkedések körét. A válsághelyzetekben a technológia elősegítheti a szolgáltatások folyamatosságát.

A pártfogó felügyelői szolgálatoknak célszerű hasznosítaniuk a különböző technológiák használata terén a COVID-19 járvánnyal összefüggésben szerzett tapasztalatokat a szolgáltatásnyújtás bővítése és modernizálása érdekében. Azok közé a kulcsfontosságú területek közé, amelyeken belül a technológia kiegészítheti a személyes pártfogói munkát tartozik többek között:

- Nyilvántartások vezetése és kezelése (ideértve az átfogó elektronikus nyilvántartáskezelő rendszereket is);
- Rendszeres felügyeleti tevékenységek (ideértve a távoli ellenőrzéseket és megfelelő esetben az elektronikus úton történő nyomon követést);
- Az előírt programok, amelyeket egészben vagy részben távollévők között tartanak meg (ideértve a virtuális oktatás bevezetését);
- A szabadulást megelőző támogatás nyújtása a fogvatartás ideje alatt a családtagokkal és a jogi képviselővel való kommunikáció elősegítése révén;
- A személyzet számára biztosított nagyobb rugalmasság az otthoni munkavégzés, valamint a tudásmegosztás és a képzési lehetőségek (szakmai oktatás és képességek fejlesztése) kiterjesztése révén.

A szabadságelvonással nem járó szankciókkal összefüggésben – illetve általában a büntető igazságszolgáltatás keretében – a technológia folyamatos és szélesebb körű használatának megfontolásakor mindig szem előtt kell tartani mind a személyzet, mind pedig az ügyfelek magánélethez való jogát. A távolról végzett felügyeletnek mindig tekintettel kell lennie az arányosság elvére, amennyiben az nem lehet szigorúbb annál, mint ami szükséges és megfelelő (így például a veszélyhelyzetben és a korai szabadítás esetén használt elektronikus felügyeleti eszközök használatára vonatkozó döntések esetében). Bármilyen új technológiai eszköz használata kerül bevezetésre (lásd a 9. pontot) – a megfelelő elterjedés és használat biztosítása érdekében – azzal összhangban kell biztosítani a szükséges személyzeti képzéseket és intézményi kapacitásokat is.

7. Egyéni és átfogó, szabadulásra felkészítő gondozás biztosítása a fogvatartás kezdetétől

A társadalomba való sikeres visszailleszkedés érdekében – akár válsághelyzetekben is, amikor a veszélyhelyzeti és a korai szabadítással összefüggő intézkedések meghozatalára nagyon rövid időn belül kerülhet sor – az előkészítést és a szabadulásra vonatkozó tervezést a börtönbüntetés megkezdésekor meg kell kezdeni, annak magában kell foglalnia az egyéni tervek rendszeres felülvizsgálatát és átdolgozását, valamint utógondozás formájában kell folytatni, ahogyan azt az ENSZ ún. Nelson Mandela-szabályai előírják.¹⁹ A személyes dokumentumok és adatok naprakészen tartása, valamint a börtön és a közszolgáltatást nyújtók közötti rendszeres kommunikáció segít annak biztosításában, hogy a fontos támogatási folyamat a szabadulással ne szakadjon meg.

Különös figyelmet kell fordítani az egészségügyi- és rehabilitációs szolgáltatások folyamatosságára, ideértve a gyógyszereket, a gyógyszeres kezeléseket és a mentálhigiénés segítségnyújtást, akár az aktuális válsághelyzettel speciális összefüggésben (mint például a COVID-19 elleni védőoltások).²⁰ Egy ilyen hirtelen előálló válsághelyzet esetében a megnövekedett társadalmi zavarok és a bizonytalanságok miatt megnő a segítségre szorulóknak száma és a szükséges szolgáltatásokhoz való stabil hozzáférés még inkább fontossá válik a börtönből nemrég szabadult személyek és a pártfogó felügyelettel egybekötött büntetésüket töltő személyek esetében. Senkit nem szabad szabadulása révén hajléktalanságnak kitenni, azonban az állandó lakhely hiánya nem lehet közvetlenül kizáró oka a korai szabadításnak vagy a szabadságvesztéssel nem járó és a szabadságvesztés alternatívájaként alkalmazható intézkedéseknek olyan személyek esetében, akik számára ezek lehetősége egyébként adott. A közösségi partnereket, többek között az olyan intézmények üzemeltetőit is, mint a rehabilitációs otthonok, be kell vonni a válsághelyzeti tervezés folyamatába és annak előkészületeibe a lakhatási kérdések megoldása és a szabadulást követő támogatási szükségletek ellátása érdekében.

Válsághelyzetekben világos és gyakori kommunikációra van szükség akkor is, amikor a jogi képviselőről vagy más hivatalos kapcsolattartásról van szó, és akkor is, amikor a családi támogatásról és kapcsolattartásról van szó. Amikor csak lehetséges, a szabaduláshoz kapcsolódó támogatásnak egy külön kommunikációs támogatást is magában kell foglalnia (például a fogvatartás alatti extra híváskreditek, valamint telefon- vagy videóhívások lehetőségének biztosítása, okostelefonok kiosztása vagy a szabaduláshoz külön anyagi támogatás biztosítása révén). Tekintettel arra a központi szerepre, amelyet a technológia az élet sok területén és a társadalmi integráció terén játszik, így különösen, amikor a szolgáltatások személyes igénybevétele korlátozott, a szabadításra való felkészítésnek ki kell terjednie a kapcsolódó készségfejlesztésre és oktatásra is, továbbá az online programok és szolgáltatások igénybevételeinek lehetőségére is.

8. A hátrányos helyzetű személyek különleges szükségleteinek és körülményeinek figyelembe vétele a szabadságelvonással nem járó szankciókhoz és intézkedésekhez való egyenlő hozzáférés biztosítása érdekében

Valamennyi személy sérülékennyé válik amiatt, hogy kapcsolatba kerül a büntető-igazságszolgáltatási rendszerrel, valamint a letartóztatás, a büntetőjogi szankciók alkalmazása vagy a bűnügyi nyilvántartásba vétel következtében. Ugyanakkor néhány interszekcionális tényező és tulajdonság a személyek egyes csoportjai számára aránytalanul nehezen elérhetővé teszi a szabadságelvonással nem járó büntetési lehetőségeket és támogatási szolgáltatásokat, vagy pedig fokozott szükségletekkel és nagyobb terhekkel kénytelenek szembesülni, miközben büntetésük feltételeinek és céljainak elérésére törekcsenek. Kutatások kimutatták, hogy a jelenlegi rendszerszintű problémák és társadalmi egyenlőtlenségek sokkal hangsúlyosabbá válnak a válság időszakában.²¹

Annak érdekében, hogy valamennyi büntetését töltő személy jogát tiszteletben tartsák, valamint hogy a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések végrehajtása során egyénre szabott, arányos és hatékony felügyelet és támogatás legyen biztosítható, a pártfogó felügyelői szolgálatoknak ismerniük kell és figyelembe kell venniük egyes, sérülékeny helyzetben lévő kisebbségi csoportok vagy személyek speciális szükségleteit, és kezelniük kell az eléjük háruló aránytalan akadályok és kihívások jelentette problémákat. Az ügyfelek szükségletei és az őket érintő kockázati tényezők a változó körülmények és a válsághelyzet következtében szintén módosulhatnak; ilyen lehet például a kapcsolati erőszak kockázatának megnövekedése a COVID-19 miatti zárlatok idején. A pártfogó felügyelői szolgálatoknak tisztában kell lenniük az ilyen változásokkal és megfelelően értékelniük, rangsorolniuk kell azokat és azokkal kapcsolatban intézkedéseket hozniuk. Kirgizisztánban például a pártfogó felügyelők igyekeztek a COVID-19 okozta válsághelyzetben a legsérülékenyebb ügyfeleket azonosítani, és számukra célzott segítséget, többek között élelmiszersegélyt, nyújtottak. Amikor a felügyeletet távolról gyakorolták, azzal egyidőben intenzívebb támogatást nyújtottak, felismerve, hogy a járvány alatt fokozottabban jelentkezik az igény mentálhigiénés támogatásra.

A válság időszakán kívül a szolgáltatásoknak rugalmasságot kell biztosítaniuk mind az igénybe vehető intézkedési típusok, illetve programok, mind pedig azok elérési módja (személyes vagy személyes jelenlét nélküli) tekintetében. A válság alatt elfogadott, a működést, a szolgáltatásokat, a kiszabható büntetéseket vagy a büntetésekre vonatkozó követelményeket érintő egyik változás sem eredményezhet diszkriminatív gyakorlatot. A szakpolitikai döntéshozók, a büntető igazságszolgáltatás vezetői, de úgyszintén a frontvonalban dolgozó személyzet tagjai – szükség esetén a közösségből és a kormányzati szervek köréből kikerülő erős partnerek támogatása révén – nagy figyelmet kell, hogy fordítsanak azokra a személyekre, akik sérülékenyek vagy hátrányos helyzetűek lehetnek a javasolt intézkedések tükrében. Így például különös figyelmet kell fordítani a távközlési eszközök használatához szükséges anyagi vagy technikai eszközökkel nem rendelkező személyekre, a nőkre és más olyan személyekre, akikre vélhetően több gondozási feladat hárul, az állandó lakóhellyel nem rendelkező személyekre, vagy – többek között mentálhigiénés vagy szerhasználattal összefüggő -- egészségügyi szolgáltatásokra utalt személyekre.

9. A személyzet számára megfelelő eszközöket kell biztosítani ahhoz, hogy a válságra reagálni tudjon

A pártfogó felügyelői szolgálatokon belüli kapacitásszükségeket fel kell mérni és azokat megfelelően kezelni kell, ideértve az ügyteher megvizsgálását és további személyzet felvételét, ahol ez szükséges (lásd a fenti 2. pontot). A szolgáltatások nyújtásán túl elégséges kapacitásra van

még szükség a vonatkozó szakmai képzések, a szakmai felügyelet, valamint a személyzet, az önkéntesek és a bírák pszicho-szociális támogatásának biztosításához. A személyzet pszicho-szociális jóllétét külső, független szolgáltatók által nyújtott tanácsadás és szakmai támogatás révén is biztosítani kellene, így különösen bizonytalan időszakokban vagy válságok alatt.

Amikor a munkamódszerekben változtatásra van szükség (mint például a távmunka, a munkaidő átszervezése vagy rugalmas munkaidőbeosztás), és amikor a válság hatásai a munkahelyen túlmutatnak (így például a járulékos gondozási feladatok ellátása az iskola vagy más közösségi szolgáltatások szünetelése miatt), a személyzetet változatos módon és ahol lehet, rugalmasság biztosításával támogatni szükséges. A válságból vagy a megváltozott munkamódszerekből esetlegesen adódó, fizikai biztonságot érintő veszélyeket csökkenteni kell, továbbá a vezető tisztségviselőknek és a pártfogó felügyelet vezetőinek folyamatos erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a személyzet valamennyi tagjának segítsenek az egészséges munkamagánélet egyensúly megtartásában.

Iránymutatásokat, metódusokat és képzéseket kell kidolgozni annak érdekében, hogy a pártfogó felügyelői munkát ellátó személyek céltudatosan legyenek képesek a munkamódszerekhez alkalmazkodni, ideértve a vonatkozó digitális eszközök, a távmunka és a távoli irányítás módszereinek alkalmazását. Így például képzés tartható arról, hogyan kell hibrid formában, személyesen és távolról felügyeletet gyakorolni, illetve támogatást nyújtani az ügyfelek magánélethez való jogának következetes tiszteletben tartása mellett. A gyakorlat szempontjából a személyzet részére biztosítani kell minden olyan eszközt, amely ahhoz szükséges, hogy feladataikat távolról is el tudják látni, amennyiben szükséges.

Az igazságügyi szolgálatoknak követniük kell az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és a nemzeti egészségügyi hatóságok által egy adott válsághelyzetre vonatkozóan adott iránymutatásokat és végre kell hajtaniuk a javasolt közegészségügyi intézkedéseket, mint például a megfelelő tesztelés és védőeszközök biztosítása, valamint kapcsolódó oktatás. A pártfogó felügyeletet ellátó személyzetet, az önkénteseket és az igazságügyi szereplőket a válságokra való reagálás során szintén az alapvető szolgáltatásokat ellátó személyek körébe kell sorolni és az oltási rendben, vagy a lakosság védelmét szolgáló más intézkedések tekintetében nekik elsőbbséget kell biztosítani.²²

10. A tanulságok levonása a pártfogó felügyeletre vonatkozó jogszabályok, szakpolitikák és gyakorlat jelenlegi és jövőbeli kialakítására vonatkozóan

A válságok alatt és után az igazságügyi minisztereknek, a pártfogfelügyelői szolgálatoknak, a szolgáltatásnyújtóknak, ideértve a civil társadalmat is, valamint a felügyeleti és ellenőrzési eljárások résztvevőinek törekedniük kell arra, hogy a bevezetett veszélyhelyzeti válaszingtézkedések hatásait figyeljék, ideértve a szakpolitikai és gyakorlati sikereket, hiányosságokat és hibákat is. Az ügyfelekkel, a civil társadalommal és kutatókkal való konzultáció (illetve amennyiben a válság hosszabb ideig tart, a velük való rendszeres egyeztetések) szintén elősegíthetik az összegyűjtött adatok elemzését és olyan ajánlások kidolgozását, amelyek segíthetik a jövőbeli válságokra tekintettel végzett veszélyhelyzeti tervezést. Emellett a tanulságok levonása hozzájárulhat egy intézményi tudás kialakításához és egy általában véve jobb tervezés és gyakorlat megalapozásához.

Portugáliában például az Igazságügyi Szolgálatok Általános Felügyelőisége által kezdeményezett, multidiszciplináris tematikus fórumot terveznek, amely a büntető igazságszolgáltatás rendszerszintű fejlesztése érdekében segíti elő a párbeszédet és az együttműködés melletti

elköteleződést, ideértve a COVID-19 járvány alapján levont tanulságok megosztását és értékelését a szabadságelvonnással nem járó szankciók jövőbeli szélesebb körű alkalmazása érdekében.

Válsághelyzetekben a pártfogó felügyelői szolgálatoknak belső kommunikációs csatornákat kell nyitniuk annak érdekében, hogy a személyzet tagjai tapasztalataikat és a bevált gyakorlatokat megoszthassák egymással. A pártfogó felügyelői szolgálatok emellett szintén hozzájárulhatnak ahhoz, hogy különösen releváns és végrehajtható gyakorlatokat nemzeti szinten elfogadják és bevezessék. Ezen túlmenően az érintett szereplőknek törekedniük kell arra, hogy nemzetközi szinten is megosszák tapasztalataikat és tudásukat, így különösen olyan régiókkal és országokkal, amelyek hasonló pártfogó felügyeleti modellt alkalmaznak.²³ Ez mind a folyamatban lévő válsághelyzetek kezeléséhez és a jövőbeli válsághelyzetekre való felkészüléshez is hozzájárulhat.

Tízpontos ajánlás: válsághelyzetre felkészülten alkalmazható, szabadságvesztéssel nem járó szankciók és intézkedések

Ezt a kiadványt a Penal Reform International készítette az International Penal and Penitentiary Foundation (IPPF) anyagi támogatásával a következő projekt részeként: “A szabadságvesztés alternatívái és a szabadulást követő utógondozás végrehajtása és kezelése tekintetében a COVID-19 világjárvány alatt felmerülő hiányosságok kezelése”. A projekt az anyagi támogatást az IPPF célkitűzésére tekintettel kapta, amely arra irányul, hogy a büntetőigazságszolgáltatási rendszerek a COVID-19-nek a bűnelkövetőkre gyakorolt hatásait méltányos és hatékony módon csökkentsék, akár szabadságelvonás alkalmazása mellett vagy nélkül.

Köszönetnyilvánítás

A Penal Reform International szeretne köszönetet mondani mindazoknak, akik kutatási erőfeszítéseikkel, projekttevékenységekben való részvételükkel és/vagy a kiadvány tervezeteivel kapcsolatban szakértelmükkel hozzájárultak e kiadvány megjelenéséhez. Külön köszönet illeti meg a Magyar Helsinki Bizottságot (MHB) és a Coimbrai Egyetem Jogi Karának Jogi Kutatóintézetét.

Ez a kiadvány részben vagy egészben szabadon szemlélhető, kivonatható, sokszorosítható és fordítható, kivéve értékesítés vagy kereskedelmi célokkal összefüggő felhasználás céljával. Ezen kiadvány szövegének bármely módosításához a Penal Reform International hozzájárulása szükséges. Szerzőként, illetve forrásként megfelelően hivatkozni kell a Penal Reform International-ra, az International Drug Policy Consortium-ra és e kiadványra. A kiadvánnyal kapcsolatos kérdéseket a publications@penalreform.org címre kérjük küldeni.

Penal Reform International

The Hague Humanity Hub
Fluwelen Burgwal 58
2511 CJ Den Haag
Hollandia

The Green House
244–254 Cambridge Heath Road
London E2 9DA
Egyesült Királyság

Email: info@penalreform.org
Twitter: [@PenalReformInt](https://twitter.com/PenalReformInt)
Facebook: [@penalreforminternational](https://www.facebook.com/penalreforminternational)
www.penalreform.org

Első kiadás: 2022. január
ISBN: 978-1-909521-91-9
© Penal Reform International 2022

Végjegyzetek

¹ Ebben a dokumentumban a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések kifejezés a bíróság által a büntetés részeként kiszabott közösségi szankciókat és intézkedéseket, a tárgyalási szakaszt megelőzően alkalmazott intézkedéseket, valamint a börtönből való szabadulást követően alkalmazott egyéb intézkedéseket foglalja magába (mint például a feltételes szabadságra bocsátás felügyelete).

² A „pártfogó felügyeletet ellátó hatóságok” kifejezést azokra a hatóságokra használjuk, amelyek a szabadságelvonással nem járó szankciók és intézkedések végrehajtásáért felelnek, és amelyek az egyes országokban vagy joghatóságokban különböző elnevezésekkel rendelkezhetnek, továbbá magunkba foglalhatják a büntetésvégrehajtást, a rendőrséget és helyi és települési önkormányzatokat.

³ Regionális forrásra példaként lásd: Pártfogó Felügyelői Szolgálatok Európai Szövetsége (CEP) *COVID-19 Knowledgebase* [“COVID-19 Tudásbázis”], elérés: www.cep-probation.org/knowledgebase/covid-19/ és az American Probation and Parole Association (APPA) *Perspectives* című folyóiratának egyik számát: www.appa-net.org/eWeb/docs/APPA/pubs/Perspectives/Perspectives_V44_N4/#page=1.

⁴ E dokumentum alkalmazásában „válság” a szokásos működés vagy üzemelés megzavarása vagy (gyakran hirtelen és váratlan) leállása (a szolgálatoknál, a büntető igazságszolgáltatásban vagy társadalmi szinten), amely instabilitást és/vagy veszélyt idéz elő, valamint a biztonság és védelem fenntartása érdekében valamiféle reakciót tesz szükségessé.

⁵ Ideértve a PRI COVID-19-cel kapcsolatos tájékoztatóit, elérés: www.penalreform.org/covid-19/, 21 uniós tagállamra kiterjedő, összehasonlító tanulmány, elérés: www.penalreform.org/resource/eu-study-impact-of-covid-19-on-non/, valamint Grúziában, Magyarországon, Kirgizisztánban és Portugáliában végzett mélyebb szintű kutatások, elérés: www.penalreform.org/resource/country-reports-covid-19-impact-non-custodial-measures/.

⁶ Ez a dokumentum “ügyfélként” is hivatkozik rájuk.

⁷ Így például az Európa Tanács (CoE) is elismerte az együttműködés alapvető fontosságú szerepét azon személyek összetett szükségleteivel kapcsolatban, akikkel szemben szabadságelvonással nem járó szankciókat vagy intézkedéseket alkalmaznak. CoE, *Probation Rules* [“A pártfogó felügyeletre vonatkozó szabályok”] 2010, elérés: www.coe.int/en/web/prison/conventions-recommendations.

⁸ Az interszekcionalitáshoz lásd bővebben pl: www.unwomen.org/en/news/stories/2020/6/explainer-intersectional-feminism-what-it-means-and-why-it-matters.

⁹ A tokiói szabályok (1990), elérés: www.penalreform.org/issues/alternatives-to-imprisonment/international-standards/.

¹⁰ Az ún. Nelson Mandela-szabályok (2015), elérés: www.penalreform.org/issues/prison-conditions/standard-minimum-rules/.

¹¹ A bangkoki szabályok (2010), elérés: www.penalreform.org/issues/women/bangkok-rules/.

¹² A pekingi szabályok (1985), elérés: www.ohchr.org/documents/professionalinterest/beijingrules.pdf.

¹³ A havannai szabályok (1990), elérés: www.penalreform.org/issues/prison-conditions/4616-2/.

¹⁴ Lásd például: the European Rules on community sanctions and measures [“A közösségi szankciókra és intézkedésekre vonatkozó európai szabályok”], 2017. Elérés: www.coe.int/en/web/prison/conventions-recommendations.

¹⁵ Az arányosság elve megköveteli, hogy az egyéni jogok megsértése – beleértve a szabadságvesztést, de más intézkedést is – a jogszerű cél eléréshez megfelelő és szükséges mértékűre korlátozódjon. A büntetés kiszabása tekintetében az arányosság elve azt követeli meg, hogy a kiszabható büntetések közül többféle álljon rendelkezésre, továbbá a tokiói szabályok kimondják, hogy „az elkövetett bűncselekmény természetéhez és súlyához igazodóan, az elkövető személyére és körülményeire tekintettel, valamint szem előtt tartva a társadalom védelmét a és a szükségtelen szabadságvesztés alkalmazásának elkerülését, a nagyobb rugalmasság biztosítása érdekében a büntető igazságszolgáltatási rendszerben többféle, szabadságelvonással nem járó szankcióról kell rendelkezni a tárgyalási szakaszt megelőző intézkedésektől a szabadulást követően alkalmazható intézkedésekig. Az alkalmazható, szabadságelvonással nem járó intézkedések számát és fajtáit úgy kell meghatározni, hogy a büntetés kiszabás következetességét biztosítani lehessen (2.3. szabály). Lásd bővebben a tokiói szabályok teljes szövegét, elérés: www.penalreform.org/issues/alternatives-to-imprisonment/international-standards/.

¹⁶ Idetartozhatnak a nemzeti pártfogó felügyelői bizottságok és a szabadságvesztéssel nem járó szankciók végrehajtásának felügyeletéért felelős más szervek.

¹⁷ Lásd Penal Reform International: *Natural hazards and prisons: Protecting human rights of people in prison in disaster prevention, response and recovery* [“Természeti katasztrófák és börtönök: a börtönben lévő személyek jogainak védelme a katasztrófa megelőzés, -kezelés és helyreállítás során”] (2021. december) a tervezéssel és készültséggel, valamint a veszélyhelyzeti tervek kidolgozásával kapcsolatos további útmutatásért lásd. Elérés: www.penalreform.org/resource/natural-hazards-and-prisons-protecting-human-rights/.

¹⁸ Lásd bővebben: www.judiciary.go.ke/about-us/affiliate-institutions/national-council-on-administration-of-justice-2/#1519390513887-796cc690-ee30 és a PRI -nek a COVID-19 járvány alatti jó kormányzásról készített munkáját (megjelenése 2022.februárra várható).

¹⁹ 87., 94., 108. szabály. (A szabályok teljes szövegét lásd a 10. végjegyzetben.)

²⁰ A börtönök és a közszolgáltatást nyújtók közötti összehangolt oltási erőfeszítések fontosságáról lásd Penal Reform International & Harm Reduction International, *COVID-19 vaccinations for prison populations and staff: Report on global scan* [„A börtönnéesség és -személyzet COVID-19 elleni oltása: Teljes áttekintés“], 2021. december, 26.o. (Esettanulmány: Málta). Elérés: www.penalreform.org/resource/covid-19-vaccinations-report-on-global-scan/.

²¹ Lásd például: Bas van Bavel and Marten Scheffer, ‘Historical effects of shocks on inequality: the great leveler revisited’, *Humanities and Social Sciences Communications*, Vol. 8, Art. 76., 2021. március, www.nature.com/articles/s41599-021-00763-4; Ian Goldin and Robert Muggah, ‘COVID-19 is increasing multiple kinds of inequality. Here’s what we can do about it’, *World Economic Forum*, 2020. október 9., www.weforum.org/agenda/2020/10/covid-19-is-increasing-multiple-kinds-of-inequality-here-s-what-we-can-do-about-it/.

²² Lásd például: Penal Reform International & Harm Reduction International, *COVID-19 vaccinations for prison populations and staff: Report on global scan* [“A börtönnéesség és -személyzet COVID-19 elleni oltása: Teljes áttekintés“], 2021. december.

²³ Európában a pártfogó felügyelői szolgálatok vezetőinek és gyakorlati szakembereinek a COVID-19 járvánnyal összefüggésben szerzett tapasztalatait és gyakorlatait a CEP gyűjtötte össze, elősegítve ezzel a régióban a tudásmegosztást és a tanulást.